

BIBLIJSKI MOTIVI NA FRESKAMA U ĐAKOVAČKOJ KATEDRALI (16)

11. ISUS U GETSEMANSKOM VRTU

(Alexander-Maximilian Seitz, 1877.)

Početak teme

Prizor Isusova uhićenja pojavio se u ranokršćanskoj umjetnosti ranije od drugih prizora muke. Nalazimo ga, primjerice, već na jednom rimskom sarkofagu 359. godine. Poznato je, naime, da kršćanska umjetnost prvih stoljeća ne donosi scene Isusove muke, kao što su bičevanje, razapinjanje i druge. Za mladu Crkvu puno su važniji bili prizori Kristove proslave, nego križnog poniženja. Tada je još bila vrlo živa svijest, da je raspinjanje kazna za najveće zločince. To je temeljni razlog da se do VI. stoljeća Kristova žrtva na križu prikazuje samo simbolički. S križem bez tijela, a vrlo je česti motiv - janje. Ono se slika samo, ili na križu, pa je aluzija vrlo jasna. Kako su odmicala stoljeća, mijenjao se i mentalitet; razapinjanje i drugi prizori muke bivaju sve češći i realističniji. Zasebna tema Judina poljupca jedna je od prvih i vrlo čestih u ikonografiji. U srednjem vijeku spajaju se teme Judina poljupca i Isusova uhićenja. Time se - Isusovom i Judinom pratnjom - povećava i broj likova.

Seitzovo rješenje

U katedralnoj slici umjetnik je u jedan trenutak sažeo više prizora koji su se u Getsemanskom

virtu dogodili susljedno. Noć je. Poslije svoje, tri puta nastavljane molitve Ocu, Isus je ustao okrijepljen i smiren. Ponovno budi trojicu svojih učenika: »Ustanite, hajdemo! Evo, približio se moj izdajica!« (Mt 26,46). Čuo se topot. Iz tame se pokazao Juda, »jedan od Dvanaestorice, i s njime silna svjetina s mačevima i toljagama«, zapisuje evanđelist Matej (26, 47).

Isusov lik je u središtu freske. Juda mu prilazi s lijeva. Izdajnički ga grli oko ramena i naklanja se prema njemu da ga poljubi, dajući tako znak naoružanoj pratnji, koga treba uhititi. Slikar nije izostavio ni uobičajeni Judin atribut, kesu sa srebrnjacima, koju on ne ispušta ni u ovoj prilici. Isus se ne brani. Jedan iz gomile već je skočio i veže mu ruku. Istovremeno Isus desnicom dotiče i zacjeljuje uho slugi Velikog svećenika, koje mu je Petar u prvom bijesu bio mačem odsjekao. Petar je, ljudski govoreći, pokazao stanovitu hrabrost, ostao je uz Isusa unatoč premoćnim vojnicima. Tim više su ga zaprepastile Učiteljeve riječi: »Vrati mač na njegovo mjesto, jer svi koji se mača laćaju, od mača i ginu!« (Mt 26, 52). S nevjericom, raširenih očiju, gleda Isusa i sam se drži za uho. Unatoč velikoj ozbiljnosti trenutka, ovaj detalj s Petrom sadrži i malo komičnosti. U pozadini se naziru apostoli Jakov i Ivan kako bježe. I Isusova majka Marija, kojoj vojnici priječe da mu priđe.

Baklja koju je podigao jedan od pridošlih vojnika osvjetljava sveukupni prizor. Brojna četa vojnika u srednjovjekovnim oklopima, s mačevima, kopljima i konopcima tek pridolazi. Uz njih je slikar stavio i dvojicu dječaka. Po fruli i čaturici, koje jedan ima o pojasu, mogli bismo zaključiti da su tamošnji pastiri. Pošli su iz radoznalosti, a vojnici su im dali da im nose užad. Jedan je od dječaka čak podigao kamen da ga baci na uhićenika.

S lijeva na slici stoje dvojica »glavara svećeničkih i starješina narodnih« (Mt 26, 47). Ponijeli su knjigu i svitke Zakona. Pokriće da rade po zakonu! Nadgledaju dobro isplanirano i plaćeno uhićenje. No kakve su njihove namjere, slikar je pokazao na poseban način: ispred njih je stavio dvije zmijske, simbole lukave zloće i dva puža, simbole grešne duhovne tromosti i kukavičluka da se otvoreno suoče s Isusovom naukom. Evanđelist ovaj događaj završava ovako: »A sve se to dogodilo da se ispune Pisma proročka. Tada ga svi učenici ostaviše i pobjegoše« (Mt 26, 56). Ovom prizoru Isusova uhićenja odgovara i starozavjetna prefiguracija u srednjoj lađi, na slici Braća prodaju Josipa. Slikao ju je isti autor.

U tradicionalnim ikonografskim ciklusima Isusove muke slijede još mnogi prizori: Ruganje Isusu, Zatajenje Petrovo, Preslušanje, Krunjenje trnovom krunom, Ecce homo, Bičevanje, Križni put, Raspinjanje, Skidanje s križa i mnogi drugi. Ništa od toga nije više moglo naći mjesta u katedrali, doli završni čin velike križne drame: oplakivanja Isusa nakon što je skinut s križa.

Antun Jarm